

Przemówienie Przewodniczącego Towarzystwa Maxa Plancka, Profesora Martina Stratmanna

Szanowny Panie Premierze Gowin,
Szanowny Panie Sekretarzu Bobko,
Szanowny Panie Dyrektorze Rieke,
Szanowny Panie Konsulu Groß,
Szanowni Panowie Janeczek i Błocki,
Panie i Panowie,

cieszę się, że mogę być dziś tutaj, w imponujących wnętrzach Zamku Królewskiego na Wawelu. Poczytuję sobie to wręcz za zaszczyt, że nowy rozdział polsko-niemieckich relacji w dziedzinie nauki otwieramy w tym miejscu, niezwykle dostojnym i bogatym w historię. Czuję tym większą radość, że jestem tu, by zainaugurować Program Dioscuri, przedsięwzięcie bliskie mojemu sercu od wielu lat, które ma jeden cel: umacnianie doskonałości naukowej w Polsce, a następnie, być może w innych krajach tej części Europy, która do Unii Europejskiej przystąpiła po upadku żelaznej kurtyny.

Sądzę, że Program Dioscuri pozwala spełnić trzy założenia, które pozwolą nauce europejskiej osiągnąć jak najwyższy poziom:

- po pierwsze – zaangażowanie na rzecz otwartego i międzynarodowego charakteru nauki;
- po drugie – zaangażowanie na rzecz promocji nauki skoncentrowanej na jednostce;
- wreszcie – zaangażowanie w Europejską Przestrzeń Badawczą (ERA) oraz odpowiedzialność za nią.

Zaangażowanie na rzecz otwartego i międzynarodowego charakteru nauki

Badania naukowe przynoszą wyniki o znaczeniu światowym jedynie wówczas, gdy prowadzi się je w oparciu o sieci międzynarodowe. Większość publikacji Towarzystwa Maxa Plancka opiera się na tym założeniu. Przywódcy polityczni, jak i ci spośród nas, którzy stoją na czele uczelni wyższych i organizacji naukowych, muszą zapewnić naszym naukowcom solidne warunki ramowe, wspomagające międzynarodową wymianę pomysłów i współpracę.

Zaangażowanie na rzecz promocji nauki skoncentrowanej na jednostce

W Towarzystwie Maxa Plancka podzielamy przekonanie, że jedyną szansą na uzyskanie odpowiedzi na pytania stawiane przez naukę jest zaprzęgnięcie nimi umysłów utalentowanych naukowców. Z tego powodu rozwój nauki w oparciu o podejście ukierunkowane na osobę zawsze stanowił dla naszej organizacji kwestię kluczową. Starannie dobieramy najwybitniejszych naukowców i tworzymy na potrzeby ich badań infrastrukturę badawczą.

Wierzymy, że autonomia instytucji, wolność akademicka oraz infrastruktura badawcza światowej klasy odgrywają zasadniczą rolę w stymulowaniu badań o charakterze pionierskim. To najskuteczniejsze narzędzia do przekraczania istniejących granic wiedzy. Na poziomie europejskim tą samą zasadą kieruje się Europejska Rada ds. Badań Naukowych (ERC) – wybiera najlepszych naukowców i przyznaje im hojne wsparcie na rozwijanie ich własnych pomysłów. Sukces ERC nie budzi wątpliwości.

Mówiłem do tej pory o zaangażowaniu na rzecz umiędzynarodowienia współczesnej nauki i ukierunkowaniu na jednostkę, przedstawiając je jako dwie podstawy Programu Dioscuri.

Martin Stratmann

Trzecią jest nasze zaangażowanie w Europejską Przestrzeń Badawczą.

Zaangażowanie w i odpowiedzialność za Europejską Przestrzeń Badawczą – co mam na myśli, kiedy o nich mówię?

Europejska Przestrzeń Badawcza (ERA) wymaga wzmocnienia wobec wyzwań politycznych, przed którymi stoi dzisiaj Europa.

Niemniej sama ERA stoi przed zasadniczym problemem. Otóż wysoka jakość badań na kontynencie nie jest rozłożona równomiernie. Wystarczy spojrzeć na konkursy grantowe ERC i geograficzne rozmieszczenie laureatów tych konkursów – nie da się nie dostrzec przepastnych różnic między regionami.

Dla przyszłości naszego kontynentu jest sprawą najwyższej wagi, aby każde państwo miało szansę na udział w badaniach naukowych na poziomie doskonałym; nie tylko ze względu na prestiż w środowisku naukowym, ale także po to, by tworzyć żyzną glebę dla wzrostu gospodarczego oraz by uchronić się przed emigracją najlepszych umysłów.

Być może nie powinniśmy oczekiwać jednakowego rozwoju jakości naukowej w całej Europie. Jednakże naszym celem jest europejski krajobraz badań naukowych złożony ze sporej liczby centrów doskonałości w różnych miejscach na naszym kontynencie.

Jakie są warunki wstępne tworzenia takich centrów? Według mnie to: swoboda naukowa, konkurencyjne zarobki, odpowiednia infrastruktura, przejrzyste ścieżki kariery, atrakcyjne miasta i międzynarodowość. Polska ma wiele spośród tych atutów.

Jednakże, Panie i Panowie, Towarzystwo Maxa Plancka ma świadomość wielkiego potencjału naukowego, który w wielu krajach Europy Środkowej i Wschodniej pozostaje nie w pełni wykorzystany. Szeregi najzdolniejszych badaczy Instytutów Maxa Plancka licznie zasilają naukowcy pochodzący z Polski i pozostałych krajów regionu.

► Miałem przyjemność spotkać kilkoro spośród tych utalentowanych ludzi w zeszłą niedzielę w Monachium – na spotkaniu noblistów „Post-Lindau” gościli młodzi badacze z całej Europy. Większość tych badaczy mieszka obecnie w Cambridge, Bostonie lub Oksfordzie. Czy kiedyś wrócą? Mogę powiedzieć Państwu tyle: w rozmowach, które z nimi przeprowadziłem, wyjaśniałem im też założenia Programu Dioscuri i spotkałem się z zainteresowaniem. Ich pierwsze pytanie brzmiało: „Kiedy zaczyna się ten program?”

Dla mnie jest jasne: kraje Europy Środkowo-Wschodniej mają bardzo dobre fundamenty, na których mogą budować. Na tych fundamentach mają szansę powstać pręźnie działające placówki badawcze, przyciągające talenty z tych krajów, jak również z pozostałej części Europy, a nawet z całego świata.

Europa dysponuje dzisiaj narzędziami, które pozwalają wspierać taki rozwój, ukierunkowany na zasypywanie przepaści w wynikach badań naukowych osiągniętych przez poszczególne państwa. Weźmy choćby takie programy jak „Teaming Excellence” czy „Twinning Excellence”. To dobre działania, zwłaszcza w połączeniu z funduszami strukturalnymi, które towarzyszą tak zwanym „strategiom inteligentnej specjalizacji”. Jakkolwiek silniejsze ukierunkowanie na kryteria naukowe byłoby dla nich korzystne, instrumenty te dobrze służą Europie na poziomie ponadnarodowym. Niemniej jednak potrzebne są dodatkowe narzędzia, a Program Dioscuri będzie właśnie jednym z nich.

Zamierzamy utworzyć 10 Centrów Dioscuri w Polsce, kraju, który wkroczył w zaawansowaną fazę przekształcania swego systemu nauki w system ukierunkowany na jakość. Zapewne niebawem inne kraje regionu podążą tą samą drogą.

Jakie są nasze cele szczegółowe?

1. Identyfikacja wybitnych naukowców w tej części ERA i zapewnienie im pomocy w uzyskaniu lepszej rozpoznawalności międzynarodowej, a także zainteresowanie najlepszych naukowców z zagranicy perspektywą pracy w regionie.
2. Zapewnienie tym naukowcom bliskich kontaktów z czołowymi niemieckimi uczelniami wyższymi i instytutami, jak Towarzystwo Maxa Plancka.
3. Stworzenie wokół nich sieci, poprzez ustanowienie naukowych ciał doradczych cieszących się dużym uznaniem międzynarodowym.
4. W rezultacie powyższych – budowa swoistych naukowych latarni morskich, o ogromnej dostrzegalności, jeszcze skuteczniejszych w konkursach grantowych, takich jak konkursy ERC.
5. Tym samym – ustanawianie międzynarodowych standardów jakości i zasypywanie przepaści między ośrodkami naukowymi w Europie.

Po stronie niemieckiej uczelnie wyższe i inne organizacje naukowe wyraziły poparcie dla Programu Dioscuri. Ich kwalifikacje i wiedza fachowa utwierdzają mnie w przekonaniu, że program ten ma przed sobą doskonale perspektywy.

Pozwolę sobie jednak dodać, że pomyślne rezultaty nie są kwestią przesądzoną. Dioscuri nie działa w próżni, lecz potrzebuje środowiska sprzyjającego nauce na najwyższym poziomie. Wymaga ustawicznych wysiłków ze strony polskiego systemu na rzecz wprowadzenia reform strukturalnych, podnoszących konkurencyjność na poziomie międzynarodowym.

Po rozmowach na temat możliwości wprowadzenia takich reform z wieloma z Was, Panie i Panowie, jestem przekonany, że Program Dioscuri będzie naszym wspólnym wielkim sukcesem.

Niech mi będzie teraz wolno wyrazić wdzięczność tym wszystkim, dzięki którym gromadzimy się tu dzisiaj.

Latem 2014 roku przedstawiłem pomysł Programu Dioscuri w mowie inauguracyjnej gdy obejmowałem stanowisko przewodniczącego Towarzystwa Maxa Plancka. Maciej Żylicz, członek senatu Towarzystwa, był pierwszą osobą, która udzieliła mi prawdziwego wsparcia, zachęty i dała mi motywację do pracy nad pomysłem, a od tamtego czasu w znacznym stopniu przyczynia się do jego realizacji.

Idea spotkała się także z poparciem niemieckiej federalnej minister ds. edukacji i badań naukowych Johanny Wanki oraz sekretarzy stanu Corneli Quennet-Thielen i Georga Schüttega. Zachęcili mnie oni do opracowania koncepcji, którą mogłem omówić z polskimi partnerami na szczeblu rządowym, także pod względem ewentualnych kwestii finansowych programu.

Duże zainteresowanie projektem ze strony Jarosława Gowina i Aleksandra Bobki oraz deklaracja gotowości do wyasygnowania funduszy przez Polskę otworzyły drogę do wniosku o identyczną kwotę na rzecz programu u władz niemieckich latem 2016 roku. Dla Programu Dioscuri był to moment przełomowy, i pragnę wyrazić najgłębszą wdzięczność wszystkim przedstawicielom rządów tu obecnym, jak również pani Quennet-Thielen, której choroba nie pozwoliła być tu z nami. Życzę Jej szybkiego powrotu do zdrowia!

Wyrazy wdzięczności kieruję także do Zbigniewa Błockiego i licznych pracowników Narodowego Centrum Nauki, Towarzystwa Maxa Plancka oraz obu ministerstw za trud i poświęcenie, jakie włożyli w opracowanie szczegółów programu. To dzięki Ich zaangażowaniu i oddaniu wspólnemu celowi znajdujemy się tu dziś, niemal dokładnie rok po tym, jak część z nas spotkała się w Warszawie, by przedyskutować ogólny zarys programu.

Dla mnie to również wielki dzień w rozwoju przyjaźni Polski i Niemiec.

Dziękuję bardzo.

MARTIN STRATMANN

Przekład przemówienia prof. Stratmanna z języka angielskiego na język polski redakcja „PAUzy Akademickiej” otrzymała z Narodowego Centrum Nauki.

PAUza Akademicka – www.pauza.krakow.pl – tygodnik Polskiej Akademii Umiejętności i środowiska naukowego.

Rada Redakcyjna: Magdalena Bajer, Andrzej Białas, Janusz Limon, Ewa Lipska, Stanisław Rodziński, Piotr Sztompka, Marta Wyka, Jerzy Wyrozumski, Jakub Zakrzewski, Franciszek Ziejka.

Redakcja: Andrzej Białas – redaktor naczelny; Andrzej Borowski, Andrzej Kobos, Marian Nowy – redaktorzy; Adam Korpak, Krzysztof Skórczewski – grafika; Ryszard Otręba – „Galeria PAUzy”; Anna Michalewicz – dyrektor administracyjny; Witold Brzoskowski, Monika Mentel – fotokład; Wydawnictwo PAU – konsultacje.

Adres do korespondencji: Polska Akademia Umiejętności, 31–016 Kraków, ul. Sławkowska 17; e-mail: pauza@pau.krakow.pl

Oczekujemy na artykuły do 6 000 znaków (ze spacjami) i ilustracje w formacie JPEG o rozdzielczości 300 dpi.